

SALAMON KONRÁD
Szárszó időszerűsége

Hetven esztendővel ezelőtt – 1943 augusztusának végén – a népi-falukutató mozgalom meghatározó egyéniségei Balatonszárszón a magyarság esélyeiről vitatkoztak. Erdei Ferenc – újdonsült marxista-leninista meggyőződéséből következően – a magyarság jövőjét az „óriási méretűre nőtt” proletariátus „igényének” megfelelően a „szocialista társadalomban” képzelte el. Annál is inkább, mert szerinte a parasztság polgárosodása is lehetetlenné vált, ezért egy polgári társadalom kiépülésének nincsenek meg az alapjai. Vele szemben Németh László arra mutatott rá, hogy a marxizmus megalapítói tévedtek; a fejlett ipari társadalmakban nem a proletárok száma nő elsősorban, hanem a kispolgári elemeké, mert a proletárok is a kispolgári lét felé törekszenek. S ez nagyon biztató tendencia, mert a kispolgár alapvető jellemzője a szorgalom és az iparkodás, ami az egyént egyre műveltebbé, a társadalmat pedig egyre gazdagabbá teszi. Ezért – Németh szerint – nagy hiba lenne a kialakuló kedvező, polgárosodásra törekvő folyamatokat lenyesni, s az egész társadalmat proletarizálni. Mert a *marxista szocializmus* – amint ezt máshol kifejtette – a „múltból kiszakadt”, semmivel sem törődő „béresek szocializmusa”. Ezzel szemben az igazságos és működőképes társadalom alapját jelentő *minőségyszocializmus* „kispolgári” szorgalmát a mindennel törődő, „hagyománnyal kapcsolatot tartó vállalkozó” testesíti meg.

A szárszói tanácskozás után másfél évvel bekövetkező szovjet megszállás a lehető legrosszabb irányba fordította a magyarság sorsát. A társadalmat erőszakkal proletarizálták, s az így létrehozott működésképtelen rendszert több mint negyven éven át diktatórikus eszközökkel tartották fenn, miközben 1956-os antikommunista forradalmát kegyetlenül vérbe fojtották. A kommunista rendszer 1989-es bukása óta a többszörösen meggyötört, kifosztott és részben elzüllesztett magyar társadalom csak nagyon nehezen tud talpra állni. Az Antall-kormány és az első Orbán-kormány nekigyürközései után talán e mostani, 2010-ben kezdődő küzdelem sikerrel járhat. Ugyanis van remény arra, hogy a többség megérti, a tét az 1956-oshoz hasonló. Ahhoz ugyanis, hogy megmaradjunk, emelkedő nemzetté kell válnunk.

Emelkedő nemzet – írta 1956-ban Németh László, s ennek lényegét abban határozta meg, hogy a magyar társadalomnak a népi gondolat szellemében kell megújulnia. Az ezt szolgáló politika legfontosabb három alapértéke pedig: a nemzeti eszmények és hagyományok tisztelete, az emberi és polgári szabadságjogok érvényesülése, valamint a szociális igazságosságra való törekvés. Ennek szellemében tevékenykedtek az 1945 utáni második köztársaság, valamint az 1956-os forradalom nemzeti demokrata erői. Nem véletlen, hogy a nemzeti függetlenséget, az önkormányzati demokráciát és a valódi szociális érzékenységet megvalósítani akaró politikai törekvést a szovjetek és hazai kommunista csatlósai képtelenek voltak eltűníteni.

A történetek jól mutatják a kommunisták kirekesztő, öncsonkító magatartását. A népi gondolat társadalmi-politikai programja ugyanis magába foglalta nemcsak a jobb-, de az akkori baloldal időtálló értékeit is. Azaz a nemzeti eszme és a szerves fejlődés gondolata mellett, a demokrácia és a nem marxista szocializmus eszményét. A népi gondolat tehát meghaladta a politikát hagyományosan jobb-, illetve baloldalra osztó, s a másikat eleve elfogadhatatlannak tartó felfogást, ezért tudott hatni a társadalom széles rétegeire. A kommunista szélsőbal és szövetségesei viszont határozottan elutasították a népiek elképzelését, ahogy korábban a szélsőjobboldaliak is.

Mivel napjaink korszerű nemzeti irányzatainak meg kell szólítaniuk a bal- és jobboldal közt ingadozó szavazók minél nagyobb hányadát, ezért célszerű, ha a népi mozgalom gyakorlatát veszik alapul. Ennek lényege pedig, hogy képviseljék a társadalom különböző, egymással vitában álló csoportjai által megfogalmazott időtálló értékeket, tekintet nélkül azok eredetére. Továbbá el kell ismerni azokat a múltbeli értékeket is, amelyek a velük vitában, sőt szemben állók örökségének *látszanak*. Ennek kapcsán nagyon időszerű, hogy a demokráciát alapeszményének tekintő baloldalt megkülönböztessük a totális diktatúrára törekvő szélsőbaltól, azaz a kommunistáktól. Az utóbbiak ugyanis hatalomra jutásukkor felszámolják az alkotmányosságot, a demokráciát, és totális diktatúrát vezetnek be, tehát közelebb állnak a szélsőjobboldali nemzetiszocialistákhoz, mint a kommunistákkal szemben álló, valódi szociáldemokratákhoz. Ahogy a huszadik század első felének legnagyobb szociáldemokrata személyisége, Garami Ernő írta 1929-ben, a kommunisták „baloldalon álló fasiszták”, ezért velük „mint ellenséggel kell bánnunk.”

A kártékony és bűnös kommunista múltnak – a hasonló szélsőjobboldali, nyilas múlttal együtt – a történelem süllyesztőjében a helye. Ugyanakkor a Garami Ernő, Peyer Károly, Kéthly Anna vezette szociáldemokrata irányzatnak a demokráciáért, a szociális igazságosságért folytatott küzdelme – amelynek során egyaránt küzdöttek a kommunisták és a nyilasok ellen – a magyar múlt elismerésére méltó része. Ezt a jobboldalon annál inkább hangsúlyozni kellene, mert a kommunista múlttól megszabadulni nem tudó, azt még mindig fényesítő mai szocialisták és szövetségeseik képtelenek az említett szociáldemokrata vezetők szellemi, politikai örökségét vállalni. Az ő örökségük elismerése tehát hozzájárulhatna egy korszerű, a jobboldallal szót érteni képes szociáldemokrata irányzat létrejöttéhez.

Ugyancsak felesleges és méltatlan a polgári radikálisokkal szembeni fanyalgás is. Sajnos a két világháború közötti, elfogult visszaemlékezésekből tájékozódók kinagyítják egyes radikálisok, mindenekelőtt Jászi Oszkár néhány helytelen, vagy annak látszó megnyilatkozását, s ennek alapján hozzák meg elmarasztaló ítéletüket. Ez esetben nem ártana, ha elgondolkodnának azon, hogy a főváros húsz éves balliberális vezetése idején miért nem neveztek el Jásziról még egy mellékutcát sem? Mert a mai magyar „baloldal” vele épp úgy nem tud mit kezdeni, mint az említett szociáldemokratákkal. Jászi ugyanis már 1920-ban megírta *A kommunizmus kilátástalansága* című tanulmányát, bizonyítva, hogy ez a rendszer megvalósíthatatlan és embertelen. Arra is ő mutatott rá az elsők közt, hogy a szociál-liberálisok 1919-es elődeinek fő jellemzői: „a tradíciók hiánya, a gőgös exkluzivitás, a messianisztikus hivatás, és az ellenvéleményekkel szembeni türelmetlenség.” Majd a következő megsemmisítő bírálatot írta róluk: „Ez a típus nemcsak nem ismerte a falut... de ösztönösen gyűlölte is, mint idegent, ostobát, elmaradottat. A paraszt számukra a butaságot és a reakciót jelentette, akivel szemben a legfiatalabb és leghoszszabbhajú propagandista gyermek is azt a megvetést és lenézést érezte, mint az átlag amerikai a négerrel szemben. Micsoda alacsony és alárendelt embertípus az, mely hagyományosan vallásos és nemzeti, amelynek durva agya nem akar megnyílni a marxizmus egyedül üdvözítő igazságainak és a freudizmus (...) misztériumainak.” Ezek után nem véletlen, hogy Jászi az 1930-as években, a balliberálisok támadásakor a népi-falukutató írók védelmére kelt, bennük látva saját, egykori törekvéseik folytatóit.

A valódi baloldali értékek számontartása kapcsán nem árt Szabó Dezső nagyon is időszerű kijelentésére utalni: „Minden magyar felelős minden magyárért.” Ebből következően arra kell törekednünk, hogy múltunk *minden* értékét felmutassuk, és a jövő szolgálatába állítsuk.

Ennek szellemében az is érthetetlen, hogy a nemzeti oldalon a harmadikutas népi mozgalomra alig hivatkoznak. Feltűnő példája volt ennek, hogy 2011-ben Bibó István születésének századik évfordulóján a szociálliberálisok több konferenciát is rendeztek, a kormányoldalon viszont ezt nem sikerült elérni. Szerencsénkre a Magyar Írószövetség Bibó konferenciája megmentette a szégyentől a nemzeti oldalt. Pedig a magyar EU elnökség idején nagyon jó lett volna hivatkozni Bibóra, akár szórólapon megjeleníteni néhány angolra fordított fontos megállapítását, mint a magyar demokratikus gondolkodás pilléreit. Hatásos és hasznos lett volna a hisztérikus, képzelt veszedelmektől rettegő európai baloldalnak felidézni a „Demokratának lenni mindenekelőtt annyit tesz, mint nem félni” kezdetű megállapítást, ami így folytatódik: „nem félni a más véleményűektől (...) és egyáltalán mindazoktól az imaginárius (képzelt) veszedelmektől, melyek azáltal válnak valódi veszedelmekké, hogy félünk tőlük.”

A három említett irányzat közül tehát az első kettő értékeit el kellene ismerni, például az új utcanévek keresésekor, sőt – a magukat baloldaliaknak nevezők szélsőséges megnyilatkozásaival szemben – hivatkozni is lehetne rájuk. A harmadikat pedig példának kellene tekinteni. Napjainkban, amikor a despotikus szocializmusok bukását követően a liberális kapitalizmus is válságba került, egyre inkább oda kellene figyelni a Németh László és Bibó István által felvázolt harmadik út gondolatára, amely e két, immár bukott rendszer között kereste a kibontakozás lehetőségét, s amelynek első lépéseit a nyugat-európai szociális piacgazdaságok tették meg. Egy korszerű, XXI. századi, nemzeti, demokratikus és szociálisan igazságos Magyarország szellemiségének megteremtéséhez ugyanis nem lehet kizárólagos hivatkozási alap a magyar konzervatív politikának a XX. század elején reformkonzervatívva válni képtelen, tehát részben már akkor is korszerűtlen változata.

Az elmondottak azt jelenthetnék, hogy kibővülne a kormányoldal szellemi hatóköre, részben alaptalanná válnának a kormányt támadó hazai és külföldi csoportok érvei, s mérséklődhetne a kormányellenes

erők ereje, bár ők ennek ellenére folytatni fogják gyűlöletkampányaikat. Épp ezért a minél szélesebb körű szótértés érdekében a mai éles politikai küzdelmeket nem kellene visszavetíteni a múltba. Mindenekelőtt abba kellene hagyni az első magyar köztársaság, valamint az azt megbuktató, és minden demokratikus intézkedését felszámoló tanácsköztársaság összemosását. Ráadásul az első köztársaság

minél szenvedélyesebb elmarasztalása akaratlanul is csökkenti a vörösterrort megteremtő, és a trianoni tragédiát elsősorban és egyértelműen előidéző kommunisták felelősségét.

A Szabó Dezső-i gondolat értelmében minden magyar értékre szükségünk van. E célt pedig csak a nemzeti oldal tudja megvalósítani, ha a népi gondolat-hoz hasonlóan támaszkodik múltunk minden értékére.

GLÁSER DIÁNA

Vasárnap délután

*Vasárnap délután havas a táj.
Ma nem látok túl a villanydrótokon.*

*valahol messze, át, egy csukott ajtón
cselló nyekereg a félhomályban
büszke mamák tapsolnak nagyon
reped a dzsörzé, vasárnap délután
övék a világ*

*üvegablak alatt talpak bandukolnak
ki merre lát, méteres álmok
az egyik a másik vígan szaladna már
de a harmadik fáradt
kezeben hangokat cipel
virágokat szabdalnak észrevétlen
nadrágszárak koptatják a hétvégi mámort*

*a fák között eltévedt állatok
csendben nyújtózó csupasz katonák
vigyáznak, némelyikre rácsimpaszkodom*

*a hegyeken túl ma csecsemők születnek
püspökök, diktátorok, mozdonyvezetők*

*születésnap gyertyák égnek el
fegyver dörög a túlparton
linzertészta nyúlnak a gyermekek
anyák sírnak, roskadnak a lépcsőn*

Vasárnap délután.

Övék a világ.